

מרחב ביוספרי באגן השורק העליון

מסמך עקרונות

הייחודיות של הרי ירושלים

באזור הרי ירושלים, חיים קרוב למיליון איש באגן המערבי של הן בעיר הבירה והן ביישובים עירוניים וכפריים. המרחב מהווה מעין מיקרוקוסמוס של מדינת ישראל, ומתקיים בו גיוון תרבותי רב המכיל כמעט את כל קבוצות החברה בישראל. האזור הינו גם מסדרון אקולוגי מהחשובים במדינה, אשר מהווה בין היתר ביתו של הצבי הארצישראלי, הנמצא בסכנת הכחדה. ירושלים היא יעד רוחני ליהודים, לנוצרים ולמוסלמים, והשטחים הפתוחים במערבה מכילים אוצרות של מורשת, כולל מסורת של עלייה לרגל של שלוש הדתות מאז תקופת בית ראשון. נכסי הטבע והמורשת העתירים של האזור מהווים בסיס לשגשוג כלכלי, בין היתר בתחומי החקלאות, האירוח והתיירות.

בגלל חשיבות האזור מבחינה אנושית וסביבתית, ועקב לחצי הפיתוח המשמעותיים, לצד הצורך לשמור על המערכות האקולוגיות, מתכנס משנת 2018 צוות של שותפות אזורית. הצוות פועל מתוך הבנת החשיבות של פיתוח בר-קיימא בראייה אזורית, ומתוך הבנה כי שימוש יעיל במשאבי הטבע וטיפול המערכות האקולוגיות לאורך זמן, הוא שיבטיח גם שגשוג כלכלי ורווחה חברתית. הצוות בחר לתחם את המרחב על פי הגדרה אקולוגית ואגנית, ולא על פי הגבולות המוניציפליים והגיאופוליטיים באזור. במהלך העבודה המשותפת הסכימו השותפים בתהליך כי המודל של מרחב ביוספרי הוא שיבטיח את רווחת האדם והטבע לטווח הרחוק.

הגדרה

המרחב הביוספרי העירוני-כפרי המוצע של הרי ירושלים מוגדר על ידי גבולות אגן השורק, בחלקו העליון, אשר כולל חלק גדול מהעיר ירושלים, חלק מהמרחב הכפרי של מ.א. מטה יהודה, ואת המועצות המקומיות מבשרת ציון, אבו גוש, קריית יערים (טלזסטון), צור הדסה, ויישובים נוספים.

המרחב הביוספרי ישמש מסגרת לניהול שותפות אזורית, אשר תקדם ותתמוך בפיתוח בר קיימא ובשימור המערכות האקולוגיות במרחב, תוך הלימה עם מטרות האמנה למגוון ביולוגי (Convention on Biological Diversity). המרחב יטפח את התרבות המקומית ויקדם כלכלה מקומית מקיימת וחוסן אזורי, כולל תמיכה בחקלאות ובתיירות. מודעות להתדלדלות משאבי הטבע באזור, במדינה ובעולם והצורך בכלכלה מעגלית, יהוו שיקול מרכזי בהחלטות השותפים במרחב ויקבלו ביטוי בחינוך, בפיתוח ובכלכלה.

המרחב הביוספרי המוצע יקדם פעולות על בסיס הסכמות בין הגופים החברים, ומתוך מחויבות לפיתוח בר-קיימא של האזור כולו. רשויות וגופים הפועלים באזור בוחרים לקחת חלק בשותפות, תוך שמירה על תחום השיפוט והסמכות המוקנית להם לפי חוק. על בסיס ההבנות בין השותפים במרחב, כל גוף יקדם פעולות באופן עצמאי, בהלימה עם החזון המשותף. המרחב יהווה פורום לשיתוף תוכניות ופעולות, ולליבון וניהול קונפליקטים. במידת הצורך, יפעלו השותפים בהסכמה לקדם תקנות, מדיניות, תוכניות סטטוטוריות ותכניות עבודה אשר תורמות לפיתוח בר-קיימא באזור כולו.

תחומי פעילות

שימור

שימור, שיקום וטיפול
נופי טבע ומורשת,
מערכות אקולוגיות,
מינים ומגוון גנטי, תרבות
מקומית של הקהילות
והישובים.

מחקר ניטור ולמידה

שאיפה למצוינות של פרויקטים
במחקר, ניטור, הדגמה, חינוך
והכשרה סביבתית, הקשורים
לפיתוח בר-קיימא מהרמה
המקומית ועד העולמית. תמיכה
ביוזמות ופיילוטים בתחומים
האלה.

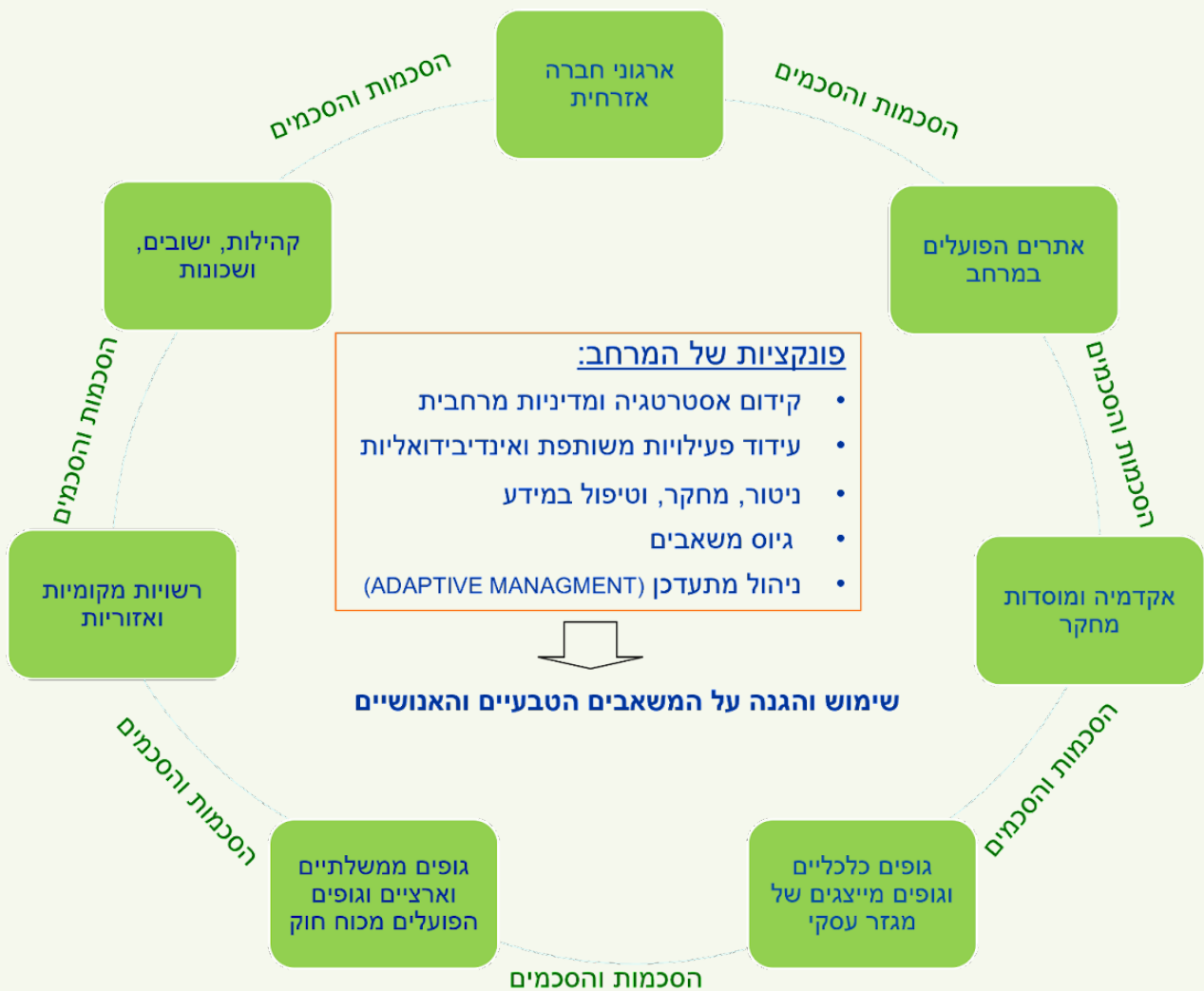

פיתוח

פיתוח כלכלי ואנושי,
שהוא בר-קיימא מבחינה
חברתית, תרבותית
ואקולוגית. עידוד חדשנות,
לצד פרנסה מחקלאות
מסורתית ומגוון מלאכות
מסורתיות מקומיות.
פיתוח תיירותי ההולם את
עקרונות השותפות.

תפקידי השותפות

- ניהול המרחב על בסיס הסכמות - בניית שותפויות בין הרשויות, היישובים, וארגונים אזרחיים
- שימוש בסמכויות סטטוטוריות של השותפים על מנת לקדם מטרות משותפות:
  - חקיקה
  - תוכניות מתאר
  - פיקוח ואכיפה
- ניהול קונפליקטים ויצירת פתרונות
- אינטגרציה בין הגופים והמסגרות הפועלים במרחב
- בניית ממשקים ושיתופי פעולה בין התחומים כגון כלכלה, חברה, סביבה ותרבות, לאור הבנת מורכבות יחסי הגומלין ביניהם.
- תחזוקת השותפות - יצירת המשכיות ורציפות במשך הזמן, המרחב, והתחומים

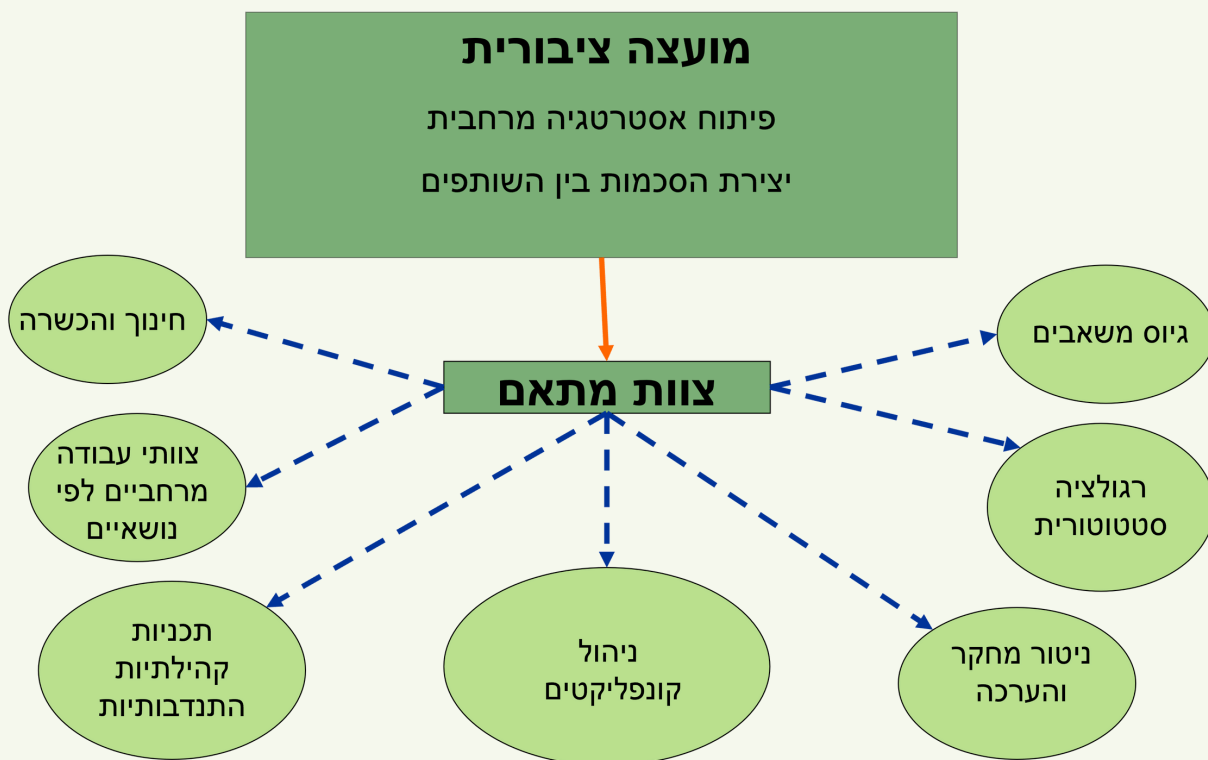

מבנה ארגוני

- **מועצה ציבורית** - מליאת הגופים השותפים אשר התחייבו לפעול במסגרת זו ולפי עקרונותיה
- **צוות מתאם** - המונה כ- 20 איש, ימונה על ידי חברי המליאה. בצוות המתאם חברים נציגי רשויות, גופים סטטוטוריים ומשרדי ממשלה, גופים ארציים, נציגות חברה אזרחית, הצטרפות גופים נוספים לפי עניין.
- **תפקידים מרכזיים לצוות המתאם:**
  - גורם "מכנס"
  - בניית תכנית עבודה רב שנתית לפי יעדי התוכנית לפיתוח בר-קיימא של המרחב
  - קבלת החלטות תוך מעורבות פעילה של כל השותפים
  - הפעלת מסגרות משותפות לקידום תוכניות ופרוייקטים
  - מעקב אחרי ביצוע החלטות
- **צוות ניהול** - ימונה על ידי הצוות המתאם
- **צוותי משנה** לפי נושאים ו/או צורך

תפקידים מרכזיים לצוות המתאם:

- גורם "מכנס"
- בניית תכנית עבודה רב שנתית לפי יעדי התוכנית לפיתוח בר-קיימא של המרחב
- קבלת החלטות תוך מעורבות פעילה של כל השותפים
- הפעלת מסגרות משותפות לקידום תוכניות ופרוייקטים
- מעקב אחרי ביצוע החלטות

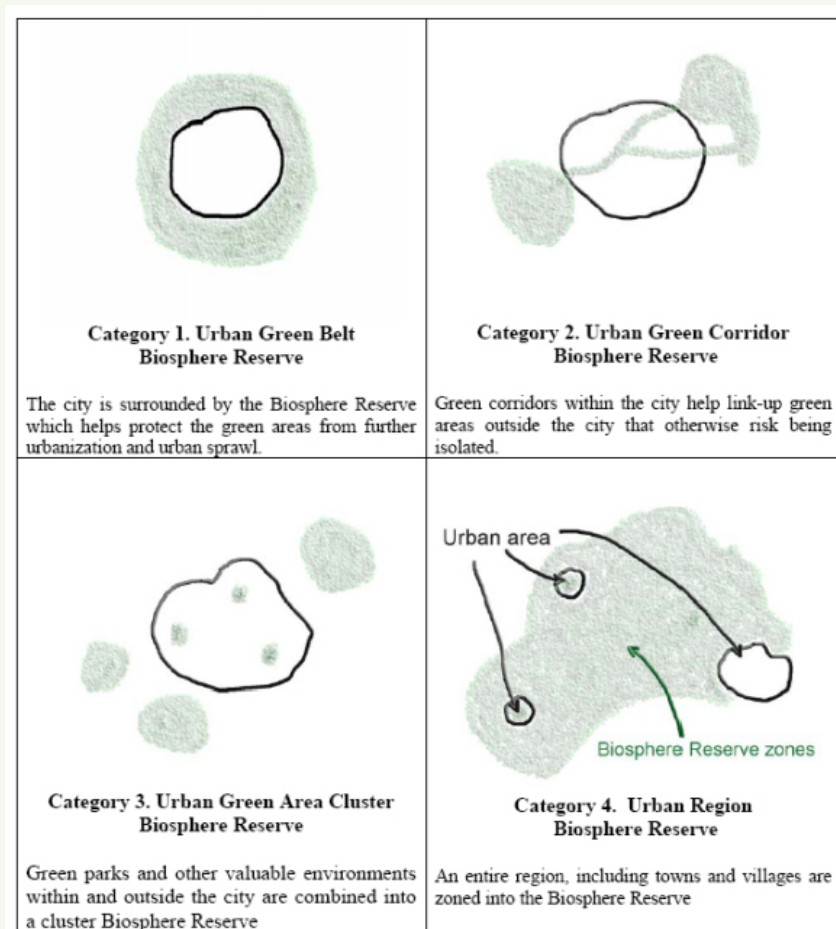

המסגרת המרחבית והתכנונית:

אחד העקרונות של מרחבים ביוספריים הוא איזור (zoning), קרי חלוקה של המרחב לשלושה סוגי מרחבים:

1. **אזור ליבה:** אזור מוגן סטטוטורית ומנוהל על ידי גוף מוסמך. באזור יש שמירה מירבית על המגוון הביולוגי, ומתבצעות בו פעולות שהשפעתן הסביבתית מזערית - חינוך, פנאי ונופש, מחקר וניטור.
2. **אזור חיץ:** אזור בו מתבצעות מגוון פעילויות כגון מחקר, תיירות, חקלאות, העברת תשתיות, בדרך שאינה פוגעת באזור הליבה
3. **אזור מעבר:** האזור בו מתבצעות הפעילויות המירביות, כולל מגורים, תעשיות ועוד.

האיזור יתבסס על סקר שירותי מערכת אקולוגית

מתוך Urban Biosphere Reserves in the context of the Statutory Framework and the Seville Strategy for the World Network of Biosphere Reserves, 2004

